

ØKONOMI RIKDOM

➤ **Jeg er en enkel kar fra Moss som har utfordret janteloven og tatt noen store sjanser i livet. Det har ikke alltid endt med jackpot, men jeg slutter aldri å heie på alle folkeheltene som tar hverdagsutfordringene på strak arm.**
Mossingen Ari Behn reklamerer for hasardspill, ifølge Kampanje.com.

Bill Gates (61) har fått med seg mange amerikanere på å donere bort formuene. I Europa er det mindre vanlig.

Verdens rikeste mann gir «smuler» av formuen til barna og ber flere om å gjøre det samme

Øystein K. Langberg, Davos
Aftenpostens korrespondent

Reporter i Oslo:
FRANK LYNUM

Vi møter Bill Gates på Microsofts egen kafé under World Economic Forum i Davos.

Stein Erik Hagen (60) har aldri angret på at han holdt verdiene i familien.

– Altså, jeg er ingen asket. Jeg kjøper fine hamburgere, og familien drar på fine ferier. Barna får bra utdanning og har gode hel-seordninger. Vi nekter oss ingen grunnleggende ting. Men etter alt dette er det fortsatt 99 prosent av formuen som står igjen, sier Microsoft-gründer Bill Gates til Af-

Profil

William Henry «Bill» Gates III

- ▶ **Født:** 28. oktober 1955 i Seattle, Washington, på USAs nordvestkyst.
- ▶ **Grunnla:** Microsoft sammen med Paul Allan i 1975, etter å ha hoppet av matematikk- og datastudier på Harvard.
- ▶ **Gift:** med Belinda Gates siden 1994. De har tre barn på 14, 16 og 20 år.
- ▶ **Verdens rikeste:** formue på 84,2 milliarder dollar (709 mrd. kroner), ifølge Forbes Magazine.

Kilder: Forbes og Wikipedia

tenposten. Gates' formue på 75 milliarder dollar (630 milliarder kroner) gjør ham fortsatt til verdens desidert

rikeste, ifølge Forbes.

– Med mindre jeg øker forbruket mitt til et helt absurd nivå, har jeg egentlig bare to valg: Jeg kan gi bort til ting jeg tror på eller la barna arve. For meg var valget egentlig ganske enkelt, sier Gates.

Han har satt av en sum til hvert av de tre barna. Enkelte medier har rapportert at de får rundt 10 millioner dollar hver. Resten skal doneres bort, blant annet gjennom stiftelsen Bill & Melinda Foundation.

– De får det bedre enn gjennomsnittet, men som andel av formuen er det selvfølgelig ikke mye, sier han.

Stolte barn

Ifølge Gates er barna stolte av beslutningen han og kona Melinda har tatt. Nå jobber han for at flere av verdens milliardærer skal gi majoriteten av pengene sine til filantropi. Han startet initiativet Giving Pledge i 2009 sammen med Warren Buffet. Pr. juni 2016 hadde 139 individer blitt med og lovt bort totalt 732 milliarder dollar.

Listen domineres av amerikanere.

– Alle må ta sitt eget valg, men vi ser at det er mye vanskeligere for folk som har arvet penger, å bestemme seg for å gi bort mye. Det oppstår endel aristokratiske problemer, sier Gates.

Mens det i USA er vanlig å opprette stiftelser etter at man har bygget opp store formuer, er dette langt mindre vanlig i Europa og Norge.

BI-professor Ole Gjems-Onstad ved Institutt for rettsvitenskap sier at det er til dels store forskjeller mellom landene i Europa.

– I Danmark er for eksempel flere av de virkelig store danske børsnoterte selskapene kontrollert av allmennyttige stiftelser som sitter på de stemmeberettigede aksjene. Flere av disse selskapene er bygget opp av familier som gjennom stiftelser beholder en kontrollerende innflytelse. Forholdene i Norge er ikke sammenlignbare, men Schibsted og Thon er nyere eksempler på slike stiftelsesstrukturer, sier Gjems-Onstad.

Profil

Stein Erik Hagen

- ▶ **Født:** 22. juli 1956 i Oslo.
- ▶ **Begynte:** som butikksjef i én av farens fire Rimi-butikker i hovedstaden i 1976, og bygget (delvis sammen med svenske Ica) Rimi til en av Nord-Europas største kjeder med flere tusen butikker. Solgte seg ut, og investerte store deler av formuen i Orkla.
- ▶ **Gift:** to ganger, og har tilsammen fire barn.
- ▶ **Norges sjette rikeste:** anslått formue på 24 milliarder kroner, ifølge Kapital.

Kilder: Kapital og Norsk biografisk leksikon.

Hagen valgte familieselskap

Orkla-eier Stein Erik Hagen startet i likhet med Bill Gates med to tomme hender, men er i dag Nor-

100\$

Kjøpesenteret The Galleria utenfor Pittsburgh ble solgt for 100 dollar i en tvangsauksjon på onsdag, ifølge C-III Asset Management og CNN. Eieren av senteret, som åpnet i 2005 og omfattet 100 mål butikkareal, skylder 143 millioner dollar.

Bill Gates har en formue på 75 milliarder dollar. Sammen med kona Melinda har han bestemt seg for å sette nesten alt i en stiftelse. FOTO: SHANNON STAPLETON, REUTERS/NTB SCANPIX

ges 6. rikeste med en formue på 24 milliarder kroner, ifølge Kapital. Hagen har valgt å la formuen gå i arv gjennom et familieselskap.

– Jeg tror vi er laget sånn i Norge at vi ønsker å videreføre det vi har skapt til neste generasjon. Det ligger i blodet vårt og i kulturen vår. Du må huske på at vi er et av få land som fortsatt har odelsrett, sier Hagen.

Vi møter ham i Davos der han deltar sammen med de to døtrene Caroline og Camilla. Hagen forteller at han tidlig tok avgjørelsen om å begynne å overføre verdier til barna.

– Vi har diskutert stiftelse og ulike eierformer, men endte opp med det personlige eierskapet, sier Hagen.

Det har han ikke angret på.

– For meg er det en stor glede å se at det jeg har bygget opp, føres videre. Det er en viktig del drivkraften også. Jeg må investere og holde på. Det hadde ikke vært det samme i en stiftelse, sier Hagen.

Han avviser at dette er et spørsmål om moral eller egoisme.

– I USA er idealet å starte med to tomme hender og å gjøre suksess, men så vet du at staten tar mye tilbake til slutt. De har en veldig høy arveskatt, sier Hagen.

Stiftelser gir folk dermed en mulighet til fortsatt å ha en viss kontroll med formuen, selv om de ikke lenger eier den.

– Meningsløst å ha pengene selv

Både kultur og skatteregler er gjerne avgjørende for utbredelsen av stiftelser. I USA står filantropi og veldedighet sterkt hos en del rike: Man skal gi tilbake. USA har ikke formuesskatt, men:

– De rikeste i USA har så gigantiske formuer at det blir meningsløst å beholde alle pengene selv. Det er ingen måte Gates og hans etterkommere skulle kunne forbruke de verdier han har akkumulert, da er Melinda og Bill Gates Foundation en mer visjonær løsning for alle, sier professor Gjems-Onstad.

USA har arveavgift, men også et utall muligheter for å komme klar av den. I praksis skifter de store formuene over til å bli kontrollert

av neste generasjon uten at det i særlig grad betales arveavgift.

At arveavgiften i praksis er for Hvermansen, var også en del av årsaken til at den ble opphevet i Norge, sier, sier skatteekspert Gjems-Onstad.

– Voldsomt ansvar

Microsoft-gründer Gates mener det kan være en byrde for barna å arve store pengesummer fordi de da står mindre fritt til å velge sin egen karrierevei.

Hagen er også enig i at det er ulemper.

– De fleste ville nok tenke at det er fantastisk å arve store verdier, men det er nok ikke alle som arver som opplever det sånn. Ofte er det jo ikke snakk om penger, med om en virksomhet med ansatte og forpliktelser. Plutselig sitter du med et voldsomt ansvar, sier Hagen.

Han sier det aldri er gitt at barna vil eller kan ta over et familieselskap.

– For vår del var det tydelig at Caroline var interessert fra hun var liten. Camilla hadde en litt annen

– Jeg har ikke følt meg bundet, sier Camilla Hagen Sørli om det å overta et stort familieselskap. Til høyre er faren Stein Erik Hagen.

FOTO: ØYSTEIN KLØVSTAD LANGBERG

Ole Gjems-Onstad, Handelshøyskolen BI sier at i Danmark er flere store børsnoterte selskaper kontrollert av allmenntilgjengelige stiftelser.

FOTO: JON HAUGE

holdning, men er kommet mye mer med etter hvert, sier Hagen.

Har ikke følt seg bundet

I dag er Camilla Hagen Sørli blant annet styreleder i Jernia og spaanlegget The Well.

– Vi søsknene er født inn i en familie med mange muligheter, men også mye ansvar. Jeg har ikke følt meg bundet, og synes det har vært positivt å få arbeidserfaring utenfor selskapet. I vårt tilfelle er tilhørigheten til familiebedriften veldig sterk, men heller en styrke fremfor en byrde, sier hun.

Hagen understreker at hun synes det å videreføre familiebedriften, er meningsfullt.

– Vi har ansvar for tusenvis av arbeidsplasser, og det å forvalte eierskapet på en sunn måte, men også videreutvikle, innovere og skape flere arbeidsplasser er noe av den viktigste jobben vi gjør. På mange måter er dette vår arv, sier hun.

– Dessuten trenger Norge mer privat kapital. Da er vi avhengige av at den vi har, føres videre, sier faren.

Tror på flere donasjoner

De to understreker at selskapet også er engasjert i filantropisk virksomhet. Blant annet har de gitt flere hundre millioner til kreftforskning.

– Det er ikke i nærheten av Gates, selvfølgelig, men det er noe vi er stolte av og som vi synes er bra etter norske forhold, sier Stein Erik Hagen.

Til Aftenposten sier Gates at han mener utviklingen går i riktig retning. Han peker på at det er i ferd med å bli utviklet en sterkere filantropi-kultur også i land som Kina og India. Hagen tror ikke vi kommer til å få en amerikansk struktur med mange store stiftelser i Norge.

– Men vi vil nok se mer og mer filantropi også her hjemme. Vi har opplevd å få kritikk i forbindelse med donasjoner, men nå er markedet blitt mer modent, sier Hagen.

okl@ap.no

← Fortsettelse
fra forrige side.

Olav Thon (t.v.) og Trond Mohn har i en årrekke vært blant Norges rikeste. Thon og Mohn er blant dem som har gitt mest penger til egne, veldedige stiftelser. FOTO: ØRN E. BORGES

Ønsket om å gi noe tilbake til samfunnet får flere norske familier til å plassere formuen i stiftelser.

Flere gjør som Thon og Mohn

RIKDOM

Flere arvinger vil bestemme selv hva de vil bruke tiden sin på.

Aftenposten møtte i forrige uke Bill Gates og Stein Erik Hagen for å snakke om arven de etterlater seg. Gates gir en liten promille til sine barn, mens resten går til en veldedig stiftelse. For Hagen er det omvendt. Han gir hundrevis av millioner til kreftforskning, men det aller meste går til barna, som tar på seg å videreføre det faren har bygget opp.

BI-professor Øyvind Bøhren leder Senter for eierforskning og har undersøkt norske familiebedrifter. Han forteller at familiebedriftene utgjør hele to tredjedeler av alle bedrifter i Norge.

Han sier at det ofte er mye mer enn penger som motiverer både foreldre og barn til å involvere seg i styring og drift av familieselskapet.

– Disse bedriftene kjennetegnes av at familien ofte har et sterkt ønske om at bedriften skal gå bra og et tilsvarende sterkt engasjement for å drive aktiv eierstyring, sier Bøhren.

Men familien kan komme opp i vanskeligheter når generasjonsskiftet skal gjennomføres. Nor-

Fakta

Olav Thon-stiftelsen

- ▶ I desember 2013 overførte Olav Thon (93) mesteparten av sine aksjer i Olav Thon Gruppen AS, verd 25 milliarder kroner – til Olav Thon Stiftelsen.
- ▶ Stiftelsen har til formål å eie Olav Thon Gruppen AS, samt å utdele midler til allmennyttige formål.
- ▶ Deler årlig ut inntil 50 millioner kroner til allmennyttige formål, i det vesentlige til forskning innen naturvitenskapelige fagområder.

Kilde: Olav Thon Stiftelsen

ge kommer fra en tradisjon der odelsretten står sterkt.

Stort hjerte, men liten hjerne

– Fordelen er det store engasjementet og den sterke lojaliteten blant dem som eier og leder. Ulempen er at rekrutteringen til styre og ledelse skjer i en svært liten gruppe hvis kandidatene må komme fra familien. Dermed kan hensynet til gener lett dominere kravet til kompetanse.

– Familiebedrifter som bare re-

krutterer internt har derfor fordel av et stort hjerte, men ulempen av en liten hjerne, for å sette det på spissen. Denne ulempen kan unngås ved å sørge for at noen av plassene i styre og ledelse ikke gis til familiemedlemmer, men til eksterne som har den kompetansen som familien mangler, sier Bøhren.

Og om det ikke står på hjernen, kan det altså stå på motivasjonen og engasjementet. Det kan være årsaken til at stadig flere velger å sette inn en ekstern daglig leder, mens eierfamilien sitter i styret.

Tore Malme, daglig leder i Forvaltningshuset, sier at stadig flere arvinger vil gjøre noe annet enn å drive familieselskapet videre.

– De som ble født på 1970- og 1980-tallet har gjerne andre planer enn å overta familiebedriften. De har skaffet seg høyere utdanning, og i en global konkurranse er det tøffere for små og mellomstore familiebedrifter å lykkes. Flere familier selger bedriften, og da blir oppgaven å forvalte en finansiell formue, sier Malme.

Vil likebehandle barna

– Det er færre som peker på ett barn, og flere som tenker at barna skal likebehandles, sier Alexander Heiberg i Formuesforvaltning. Han leder Family Office som bi-

står de mest formuende familierne med blant annet generasjonsskifter.

– Flere erkjenner at barna ikke har interesser, kunnskap og engasjement for å lede familiebedriften videre, sier han.

Han opplever at stadig flere vil ha hjelp til å opprette en stiftelse, og at det oftest er et samfunnsengasjement som ligger til grunn, og ikke et mål om å spare skatt. BI-forsker Caroline Dale Ditlev-Simonsen ved Senter for stiftelser er enig i den konklusjonen. Hun har også undersøkt folks holdninger til stiftelser, og der kom det frem at ordet «veldedighet» ble brukt seks ganger så mye som «skatteforhold» til å beskrive en stiftelse.

– Mange familier ønsker å gi noe tilbake til samfunnet. Det kan være innenfor tradisjonell filan-

tropi eller innenfor kunst og kultur. Det er for komplekst å opprette og drive en stiftelse for å spare noen skatte kroner, sier Heiberg.

Han ser en stor forskjell på USA og Norge.

– Vi har ikke den samme kulturene og tradisjonene som i USA. Stiftelser i Norge er mye renere i formen, og skal normalt ivareta et ideelt formål. I tillegg har filantropi hatt en sterkere utbredelse over lengre tid i USA, mens vi har frivillighetstanken i Norge. Vi engasjerer oss i frivillige organisasjoner.

Heiberg understreker at dette er i ferd med å endre seg her hjemme.

Eierløs kapital

Et særtrekk ved en stiftelse er at den har ikke eiere. I så måte er den som barn uten foreldre. Riktignok har stiftelsen et styre, men styremedlemmene har ikke noe eierforhold. Styringsmessig er derfor en stiftelse den motsatte ytterligheten av en familiebedrift. Norges største stiftelse er Olav Thon-stiftelsen.

– Den kan leses som et forsøk på å styre fra graven, ut fra vedtektene i stiftelsen, sier Bøhren.

Han mener det kan være problematisk dersom det blir sånn at ingen eier en stor andel av kapitalen.

» Familiebedrifter som bare rekrutterer internt har derfor fordel av et stort hjerte, men ulempen av en liten hjerne

BI-professor Øyvind Bøhren, leder Senter for eierforskning